

Протягом довгого періоду історії термін «креси» несе у собі певне політичне, історичне, культурне та етнічне забарвлення. Нагадаймо читачам, що кресами поляки, як правило, називають колишні свої східні території, східні окраїни Другої Речі Посполитої, але у вужчому значенні цього слова, креси – це перш за все сучасна територія Галичини.

Незважаючи на те, що Галичина нині є невід'ємною частиною України, значна частина поляків і надалі вбачає у ній одвічну польську територію, яка була втрачена у 1939 році.

Можемо розуміти ностальгію тих поляків, що були насильно виселені комуністичним режимом і назавжди залишили свої домівки і могили рідних їм людей, але чимало з них поняття «креси» зводять у політичну площину. Цікаво, що представники різних «кресових» товариств та організацій не вживають цього терміну до Холмщини та Підляшшя чи Лемківщини, що нині є у складі демократичної Польщі. Ніхто з українців, навіть з тих, що були насильно виселені комуністичними режимами з рідних земель не називають Лемківщину, Надсяння, Холмщину чи Підляшшя «нашими кресами», хоч ностальгія українців до цих рідних їм територій є неменшою, ніж у поляків.

Як показали наші власні дослідження та спостереження, за останні роки, завдяки державній підтримці, по всій Галичині йде планомірне розширення прав польської меншини в усіх напрямках: історичному, культурному та релігійному, чого, на жаль, нема в українському Закерзонні, що нині перебуває у складі Польщі.

Ось лише останній із прикладів, що датований січнем 2012 р: у польському селі Мокре (яке колись було українським) влада планує вдвічі скоротити кількість класів в єдиній українській школі, яка «пережила» акцію «Вісла». (www.vgolos.com.ua). Водночас, як педагог, я знаю, що львівська міська влада всіляко сприяє діяльності двох львівських шкіл з польською мовою навчання. Належне ставлення до польської меншини в Галичині підкреслює наш європейський вибір і свідчить про здатність українців прощати. Хотілося б бачити те саме і в наших найближчих сусідів.

Щороку сотні тисяч польських громадян і в тому числі представників відвертих шовіністично-ностальгічних товариств, відвідують свої історичні та сакральні святині на території нашого краю. Масовим місцем паломництва став Личаківський цвинтар, де відновлено зруйнований комуністами, меморіал львівських «орльонт». Ще донедавна тут можна було почути промови далеко не культурального чи релігійного характеру.

На жаль, поки що таким місцем паломництва для українців не став Холм, де поховано першого українського короля – Данила Галицького, який збудував це місто і зробив його своєю столицею. Можливо дається взнаки брак відповідної громадської думки у нашій країні, де багато партій та політиків люблять звернутися до державницького досвіду короля Данила у своїх промовах, однак окрім назви аеропорту якихось конкретних заходів не пропонують.

Але повернімося до терміну «креси». Як інформує польськомовна газета «Кур'єр галиційський» (Див. Юрій Смірнов. Для чого «креси»? 13-30 січня 2012 р.), нещодавно відбулася ХХ Оссолінська зустріч за участю польських та українських вчених і політиків, які обговорювали проблему «кресів». Зустріч була організована дирекцією наукового закладу ім.Оссолінських у Вроцлаві та Львівською науковою бібліотекою ім.В.Стефаника. Семінар відбувся за особливого сприяння збоку директорів цих установ – Адольфа Юзвенка, Мирослава Романюка та репрезентантки Оссолінеуму у Львові Вікторії Малицької.

На зустріч прибули: директор студій Східної Європи Варшавського університету, відомий історик Ян Маліцкі, Мечислав Добровські, Анджей Новак, Богдан Сивінські, Яцек Лукашевич, Здіслав Мах, Адам Маніховські, міністри Томаш Мерте та Анжей Кунерт. Крім того, присутніми були – амбасадор РП в Україні Гентик Литвин, генеральні консули та члени консульств РП в Україні. На зустріч прибув і відомий білоруський політичний діяч та вчений Станіслав Шушкевич, а також польський дисидент і політолог Адам Міхнік.

З української сторони на зустрічі були відомі вчені як-от: Микола Литвин, Леонід Зашкільняк, Марія Тарнавецька, Богдан Гудь, Борис Возницький, Роман Чмелик та інші.

Зустріч проходила на високому академічному рівні, де обговорювалися важливі проблеми, що стосуються різних аспектів так званих «кресів». Були різні думки і погляди, але на нашу думку, найбільш важливою була проблема, висунута до дискусії Романом Чмеликом. Він запропонував польській стороні змінити назву «креси» на якусь іншу, бо ця назва є неприйнятною для українців, особливо галичан і тих, хто був насильно переселений із Закерзоння. Було підкреслено, що термін «креси» є «політичним і образливим для галицьких українців, адже нині Галичина є територією великої України і мислити її «кресовою» є повним анахронізмом.» Подібну думку підтримав і професор Львівського національного університету імені Івана Франка – Л.Зашкільняк.

Не можемо погодитися з професором Яном Маліцкім, який стверджував, що молоде покоління поляків усвідомлює «креси» лише як культуральність чи пейзажність, бо це – не так. Нині, у Польщі, ще чимало екстремістів, які дивляться на «креси», особливо на Львів та Галичину, як на інтегральну частину Польщі. Серед вчених-істориків та політологів досі публікуються сфальсифіковані дані стосовно багатьох подій в історії України та взаємин між обома народами-сусідами. Прикладом може бути нещодавня передвиборча боротьба у Польщі, де кандидати в депутати до польського парламенту висловлювали відверто неприйнятні для українців, а часом навіть імперіалістичні гасла. Можливо, в академічному середовищі проблема кресів бачиться в іншому світлі, але на рівні мислення представників кресових товариств, організацій та партій – питання польського сприйняття державної приналежності Галичини ще довго буде роз'їдати фундамент дружніх українсько-польських взаємин.

Ігор Федик